Проблеми в гражданския оборот, възникващи от въведените мерки за предотвратяване разпространението на COVID-19 – възможни решения за периода до влизане в сила на предаганите законодателни мерки

За периода до влизане в сила на предложенията, внесени като законопроекти в Народното събрание все още се прилагат действащите закони на Република България, които предвиждат някои мерки за защита на интересите на бизнеса и гражданите, независимо от въведеното извънредно положение. Тези мерки включват:

Непреодолима сила е непредвидено или непредотвратимо събитие от извънреден характер, възникнало след сключването на договора. Като такова събитие се квалифицира и заповедта на министъра на здравеопазването от 13.03.2020 г., с която се въвеждат противоепидемични мерки на територията на Република България до 29 март 2020 г., доколкото с нея се въвеждат забрани или ограничения по отношение на определените в нея търговски дейности.

Длъжникът по търговска сделка, чиято дейност е засегната от непреодолимата сила, има право да се позове на това обстоятелство в отношенията със своите съконтрагенти, като в този случай **изпълнението на задълженията му се спира** и той не отговаря за неизпълнението, причинено от непреодолима сила, освен ако вече не е бил в забава преди възникването й. Същевременно, докато трае непреодолимата сила, **изпълнението и на свързаните насрещни задължения се спира**, което означава следното:

– Наемодателят на търговски обект, чиято дейност е забранена за определения в заповедта срок, невиновно не може да предостави на своя наемател безпрепятственото ползване за целта, уговорена в договора, но същевременно изпълнението на насрещното задължение на наемателя за заплащане на наемната цена спира също (напр. наем на театрална зала);

– Неизпълнена достаква на стока или услуга, в случаите, при които неизпълнението се дължи на непреодолимата сила би представлявало невиновна невъзможност за изпълнение, но и насрещното задължение за заплащане на възнаграждение спира също (напр. при абонаментно ползване на фитнес услуга или СПА център).

Във връзка с наемните отношения, от съществено значение е да се отчете целта, за която е предоставено ползването на съответния обект, като от това обстоятелство

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

зависи и преценката дали ползването на обекта е възможно, с оглед въведените противоепидемични мерки и респективно, налице ли е непреодолима сила поради невъзможност да се ползва.

Също така, следва да се съобрази обстоятелството, че дейността на ресторантите и заведенията за бързо обслужване не е забранена изцяло, доколкото са разрешени доставки на адрес. В случай, че съответният обект функционира и е организирал дейността си единствено по отношение на доставки, то в случая няма да е налице непреодолима сила. При **намалено потребление**, засегнатата страна (наемател, доставчик, изпълнител) има правна възможност да поиска по съдебен ред изменение или прекратяване на съответния договор на основание **стопанска непоносимост**. Разбира се, препоръчително е страните да постигнат съгласие по съществените условия на договора изънсъдебно, посредством преговори.

Прекратяването на договорите на основание непреодолима сила е възможно, в случай, че последната трае толкова, че съответната страна вече **няма интерес** от изпълнението. Обикновено в договорите се предвижда изричен **срок**, след изтичане на който, всяка от страните има право да го прекрати. В случай, че подобен срок не е формулиран, въпрос на конкретна преценка във всеки отделен случай е дали страната, която иска прекратяване на договора е загубила интерес (напр. дали заплатено обучение може да се проведе след евентуално отпадане на противоепидемичните мерките).

В рамките на гражданските правоотношения длъжникът не отговоря, ако невъзможността за изпълнението се дължи на причина, която не може да му се вмени във вина, каквато е създалата се извънредна ситуация и съответно – ограниченията произтичащи от нея. От тази така наречена обективна невъзможност е изключена липсата на парични средства. Ако обаче кредиторът по същото правно отношение на свой ред има задължение, което трябва да изпълни спрямо длъжника, този кредитор може да откаже да изпълни задължението си, докато насрещната страна не изпълни своето. За целта и двете вземания трябва да са изискуеми.

Спрямо гражданските отношения, в случай на временна невъзможност за изпълнение

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

поради непредолима сила, важи казаното по-горе по отношение на непреодолимата сила – изпълнението на насрещните задължения спира.

В случай, че е налице окончателна невъзможност за изпълнение на договора, следва да се отчете дали последната е пълна или частична. При пълна невъзможност, договорът се разваля по право. При частична невъзможност, насрещната страна може да иска съответно намаляване на своето задължение или разваляне на договора по съдебен ред, ако няма достатъчен интерес от частичното изпълнение.

По отношение на трудовите правоотношения за периода на извънредното положение, работодателят е задължен да продължи да изплаща трудовото възнаграждение на своите служители, дори и дадено предприятие да не може да функционира. В такива случаи Кодексът на труда позволява работодателят да прецени, че е налице престой – и след 5 работни дни **да пусне служителите си в платен отпуск** без да е налице тяхна молба, или да промени трудовите им функции (този вариант би имал по-малко практическо приложение). Освен това **работодателят може да въведе непълно работно време** за период до три месеца – като при сумирано изчисляване на работното време тоеа ще позволи смените на служителите да бъдат намалени като брой и евентуално да се избегне струпване на по-голям брой служители. Възможно е работодателят да постанови и работа от разстояние – но в тези случаи ще е необходимо съгласие на служителите, и работодателят ще трябва да осигури необходимата средства за полагане на труд от дома на всеки служител.

Работодателят е задължен да осигури здравословни и безопасни условия на труд – включително и да гарантира, че няма риск от заразяване на служителите му. От друга страна, към момента няма предвидени мерки, които да позволят на работодателя да ограничи достъпа до работните им места на служители, за които има съмнение, че са засегнати от заболяването и могат да заразят други служители, освен при наличие на съответен акт на здравните власти. Независимо от това работодателят може да не допуска служители до работа – като след това ще трябва да им заплати обезщетение за периода, в който не са полагали труд поради отстраняване от работа.

Законът предвижда и други възможности, които може да са подходящи с оглед

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

конкретна ситуация – затова винаги решенията трябва да бъдат съобразявани с особеностите на отделния случай и да се търси споразумение между засегнатите страни.

CR legal DL 2018. Всички права запазени.